

Élő legenda: a TAKT 1976–2008

A megjelenő TAKT-monográfia rövid összefoglalója

Idén júliusban, a 30. TAKT előestéjére jelenik meg a Temerini Alkotóműhely és Képzőművészeti Tábor három évtizedét bemutató monográfiám, melyet hosszú vívódás után kezdtem írni, a művésztelep szervezőjének rábeszélésére. Ezért elsősorban jó barátom, Hevér János (1932–2001) emlékének szenteltem. A kéziratot János halála után hét évvel fejeztem be. Régi adósságomat törlesztettem, és ezzel szimbolikusan mindazok háláját is kifejezve, akik egykoron a TAKT védőszárnyai alá húzódba nőttek fel.

Könyvünk tehát a mintegy három évtizede kifejezetten az ifjú művésznemzedék istápolására létrehozott, párját ritkító délvidéki (vajdasági) művésztelepről szól, melynek története a múltba merülés révén még feleleveníthető. A szöveges elemzés a művésztelepen készült számos dokumentum és fénykép segítségével három évtized távlatából emeli a TAKT-jelenséget az élő legendák sorába.

A TAKT (megalakulásakor Temerini Amatőr Képzőművészeti Tábor, a későbbiekben Temerini Alkotóműhely és Képzőművészeti Tábor) a vizuális kultúra területén tevékenykedő, haladó gondolkodású fiatal művészek, értelmiségiek számára a hetvenes évek derekán létrehozott, a délvidéki (vajdasági) művészeti életben új távlatokat nyitó ifjúsági alkotótelep.

Szervezői koncepciója szerint formálódott kettős szemléletű művészteleppé, amely *elméleti* jellegét kidomborítva a résztvevők számára aktuális művészeti tartalmú előadások megszervezését is vállalta – másrészt *gyakorló-alkotói* jellegét kihangsúlyozva, szabad teret teremtett a megújuló művészi alkotói folyamatoknak.

A TAKT célja a művészetápolás, a világban zajló, gyorsulva fejlődő új művészeti minőségek megismerése, és hangsúlyozottan a generációs hiánypótlás volt. Egyik legfőbb feladatává vált az új művésznemzedékek érlelése és a fiatal művészek alkotási, kísérletezési reflexeinek intenzívebb működésre sarkallása.

Az évek hosszú során többen nemzetiségűvé vált seregszemlék főként a vajdasági képzőművészet

fejlődéséről, állapotáról adtak évente objektív – javuló tendenciát mutató – képet. Az alkotótábor azonban a begubózás ellen bevallottan külföldi kapcsolatok megteremtését is szorgalmazta. Kárpát-medencei, kelet-közép-európai (kinek hogy tetszik) hatósugarú rendezvényre szerette volna kinőni magát.

A TAKT-mozgalom nagyon hamar fajsúlyossá vált, jelentősége számokban és nevekben is kimutatható. Három évtized alatt, résztvevőinek száma megközelítette a 800 főt!

1976-tól Temerinben minden esztendőben, a tábor ideje alatt, vagy legvégén a legsikeresebb alkotásokból kiállítás, úgynevezett seregszemle nyílt. Ezen kiállítások Vajdaság szerte igen népszerűek és látogatottak voltak. A nyolcvanas években gyakran állítottak ki rajta más jugoszláv tagköztársaságok fiataljai és sokszor külföldi meghívottak is.

1978-tól a szervezők maguk alapította TAKT-díjat, TAKT-diplomát, Bíró Miklós-díjat, 1995-től pedig Rácz László-díjat is odaítéltek a legsikeresebb fiatal művészeknek.

A művésztelep eredeti helyszíne az Újvidék közelében lévő Temerin volt, de miután 1985-ben lebontották az első telephelyükként használt régi *kántorházat*, a művészek kiköltöztek a szervező Hevér János családi tanyájára.

A Hevér-tanya a Temerin községhez tartozó szerb település, Szöreg (Sirig) határában folyó Almási-bara (Jegricska) partján áll: sok éven át idilli környezetet biztosított a fiatal alkotóművészeknek. A tanya „fejlesztése”, táborozási-alkotói célokra való továbbépítése, felszerelése, alkalmazása a nyolcvanas évek második felében kezdődött el. 1990 után már a különböző szegleteiben létrehozott több fedett alkotóhelyisége volt. Ezek a „műtermek” kezdetlegeseek voltak, azonban mégis elégségesek.

A tanya grafikusok számára előbb egy, majd két csillagpréssel, a kerámiával foglalkozók számára korongolóval, égetőkemencével, a fafaragók számára satupaddal ellátott nyitott faragó színnel rendelkezett.

A táborozás a nyári hónapok valamelyikére esett, leggyakrabban július-augusztus hónapban volt. Amikor kevés pénz állt a szervező rendelkezésére, három-

négy napig tartott, de volt két, sőt három hétig tartó táborozás is, kőkemény előadói és alkotói programmal, illetve koncepcióval.

A TAKT-mozgalom lelki atyja, alapítója, szervezője, házigazdája Hevér János volt. Életének három évtizedét, szinte minden szellemi energiáját, szervezői hajlamát és tehetségét, az általa megálmodott és irányított mozgalom szolgálatának szentelte.

A szervezésben eleinte állandó segítségére volt a temerini Művelődési Kör tagsága, majd évekig a TAKT szervező bizottsága is, amely változó összetételben működött.

A TAKT nagy segítője és pártolója Ács József (1914–1990) festőművész volt. Többek között az ő nevéhez fűződik a második világháború utáni években megálmodott topolyai, zentai és a csurgói művésztelep megalapítása, de az 1974-ben a Magyar Szó napilapban létrehozott *Képzőművészeti Levelező Iskola* (később csak *Képzőművészeti Levelező*) is, amely hamarosan népszerű szócsöve lett a fiatal vajdasági képzőművészeknek.

A KL rendszeresen foglalkozott a TAKT-tal. Ács szerkesztette, aki művészeti közíróként is tevékenykedett: főként aktuális kiállításokról tudósított, képzőművészeti kritikákat írt, és pedagógusi vénájából kifolyólag megelőlegezett bizalmával tüntette ki az ígéretes, fiatal tehetségeket. Rendszeresen közölte rajzaikat, és hétről hétre elemezte is azokat, a művészetelmélettel foglalkozó fiataloknak pedig helyet adott zsongéik, művészeti írásaik közlésére.

Mindketten érezték a szellemi párbeszéd fontosságát. Arra törekedtek, hogy a TAKT résztvevői megismerhessék a világban zajló művészeti folyamatokat, de ugyanakkor egymást is. Nevelő szándékuk alapja lett annak a kohéziós erőnek, amelyből mindaddig három művésznemzedék is megszületett...

Ács József és Hevér János, a TAKT 1976-os „beüzemelésakor” a vajdasági képzőművészet megújulásának el nem szalasztandó lehetőségét látták meg. Ács felismerte, hogy a nyugati világ művészete gyors fejlődéssel húz el a szocialista országok művészete előtt, és ez által máris a lemaradás veszélye fenyegeti a feljövőben lévő vajdasági művészeket. Hevér külön szervezői erőfeszítéseiket tett azért, hogy, a TAKT-on részt vevők az általános műveltséget szolgáló előadások mellett, a világban zajló legújabb művészeti fejleményekkel és fogalmakkal (*neoavantgárd, konceptualizmus, transzavantgárd*, stb.) is megismerkedhessenek.

A *szellemi műhelynek* megálmodott TAKT kissé nehézkesen, főként autodidaktákat, amatőröket felkarolva állt talpra, de mély meritésének eredménye

az volt, hogy évente sikerült kiemelni résztvevői közül olyan tehetséges alkotókat, akik ma már közsímet művészek vagy más értelmiségiek.

Másrészt, szinte hihetetlen eredményességgel, a TAKT már működésének első évtizedében modern mozgalommá vált, amennyiben előadóul haladó értelmiségieket hívott meg. A jó általános műveltségi és művészi hagyományok (*izmusok, avantgárd*) alapos ismerői mellett, sokszor látott vendégül olyan művészeket vagy művészeti előadókat is, akik az akkoriban legidősebb művészeti jelenségekről és koncepciókról is beszámolhattak.

A TAKT-nak (is) szerepe volt tehát abban, hogy a hagyományos alkotásmód és az új művészeti törekvések keresztezésével, évek hosszú során át gyökeresen megújulhatott a vajdasági magyar képzőművészet és művészetszemlélet is. Hevér János, szívós és kitartó szervezői tevékenységének eredménye hamar elhíresült, és szakmai körökben is elismerést váltott ki.

A TAKT elérte, hogy folyamatos izmosodásával, különleges szellemiségével már 1982-ben a legjelentősebbnek mondott délvidéki *Forum Képzőművészeti Díjat* is elnyerje.

Törekvéseinek megfelelően, a hagyományos Bela Duranci-i művészeti elemzésektől elég hamar sikerült eljutnia a Szombathy Bálint, vagy a későbbiekben Sebők Zoltán által boncolgatott *neo-*, és *transzavantgárd*, vagy a *konceptualizmus* megismeréséig, mindezek által a vajdasági égisz alatt merőben újszerű törekvéseket közvetítő, filozofikusabb művészetszemlélethez. Persze, a TAKT táborához húzó fiatal művészeket nem terelte erőszakkal a forradalmi újítások irányába. A cél mindössze annak elérése volt, hogy a felnövő művésznemzedék megfelelően tájékozódjon a dinamikus bővülő, és sajátosan bonyolult huszadik századi művészi koncepciók világában.

A TAKT esélyegyenlőséget adott amatőr, haladó és hivatásos képzőművészeknek, akik egyaránt részt vettek a művésztelep munkájában. Műhelyszelleme, nyitottsága ugyanis „határtalan” volt. Sokszor nemcsak jugoszláviai, hanem külföldről, főként Magyarországról, Szlovákiából, néhány évvel később pedig Erdélyből meghívott alkotók, művészettörténészek és irodalomírók is felkeresték a művésztelepet. Csak néhány közsímet művészettörténész, művész, író vagy akár műépítész nevét említenénk meg: *Bela Duranci, Erdély Miklós, Beke László, Mattyasovszky Péter, Szombathy Bálint, Csernik Attila, Sziveri János, Tolnai Ottó, Koncsol László, Gulyás János és Gyula, Szemadám György, Jovan Soldatović, Lipcsey György, Harkai Imre, Dragomir Ugren*, stb.

A nyolcvanas évek közepéig „illetékesek” a TAKT szellemi légkörének szokatlan szellősségét, szabadosságát a hatalom szemszögéből nézve gyakran tévesen értelmezték, és aggályoskodva többször is egyértelművé tették, hogy jobb lenne nélküle. Eltűzött léptékűnek is találták a rendezvényt. Az új szellemi mozgalmak is nyugtalanították őket, de a művészteleppel, nyitottsága és talán a vizuális művészetek számukra érthetetlen új válfajai miatt nem találtak fogást rajta. Nemzetiségre való tekintettel is bárki jelentkezhett a művésztelepi táborba, ebbe sem tudtak belekötni.

Ezért, míg az akkoriban Sziveri János által szerkesztett újvidéki Új Symposion folyóiratot kíméletlenül „lefejezték”, a Temerinbe sereglő fiatal képzőművészek özönével évekig nem tudtak mit kezdeni, így az, még állandósult anyagi gondokkal küszködve is, de megmaradt.

1990-ben látványos fordulat következett be a művésztelep történetében. A TAKT szervezése korábban évekig nagymértékben függött a temerini Népegyetemtől, amely most megszűnt. A TAKT szervezői bizottsága ezért úgy döntött, hogy önállósodik, és *TAKT polgárok egyesületeként*, tehát jogilag és anyagilag teljesen függetlenül működik tovább.

A TAKT művésztelepének fejlődési íve 1991-ig, a délszláv háború kitöréséig nagyjából töretlen volt. Hullámvölgyek adódtak korábban is, de ezek jobbára csak anyagi természetű, átmeneti gyengélkedések voltak. A fordulópont, a *jól észlelhető visszaesés* a katonai behívónak nem engedelmessé váló fiatal művészek, értelmiségiek hirtelen elvándorlásával kezdődött. Nyaranta a *Túlaborai Művészeti Tábornak* is nevezett TAKT művésztelepe, továbbra is megnyitotta kapuit, azonban a régi tehetségekből, befutó művészekből egyre kevesebben jártak vissza. A folyamatosságot veszélyeztető lemorzsolódást, a tagsági hiánypótlást már a serdülő, még rajztanáraik felügyelete alatt rajzolható iskoláskorú gyerekek meghívásával, bevonásával próbálta áthidalni a szervező. Akkortájt a munka során megmutakozó minőségi romlás komoly megtorpanást okozott.

A '90-es évek derekára a leépülés korszaka véget ért. Egy fajsúlyosnak mondható, immár a művészeti egyetemek és a profizmus felé kacsintgató új művésznemzedék jelenléte határozottan körvonalazódott.

Az ezredforduló esztendejében azonban, elsősorban talán e csapatnak az amatőrismus minőségi ingadozásaitól való idegenkedése miatt, súlyos „gátszakadás” következett be.

Ezek a tehetséges fiatalok Újvidéken, Budapesten vagy Belgrádban tanultak. Úgy érezhették, hogy a

hagyományos táborozás és háboríthatatlan tanyai hangulata unalmas, műfajilag egysíkú: az *amatőrök* jelenléte pedig visszafog sikereikből. 2001-ben hirtelen elhatározással szakítottak a TAKT-tal, és mind a megmaradt törzsgárdát, mind a Magyarországról érkező társaikat magukkal ragadták egy általuk létrehozott, multimediálisnak mondott művészétáborba. Ugyanebben az esztendőben elhunyt Hevér János szervező is.

A művésztelep továbbszervezése 2001 után komoly nehézségekbe ütközött, és kétségessé vált. Többszöri próbálkozás, újjáélesztési kísérlet után 2006-ra látszólag teljesen kifulladt. Parazsa azonban még ekkor sem hunyt ki teljesen.

2007-ben a TAKT néhány alapító tagja, azok, akik nem voltak hajlandók felejteni, újra szervezkedni kezdtek, és a temerini *TAKT polgárok egyesületének* és a Hevér-tanya örökösének köszönhetően, 2008-ban a művésztelep újjáéledt. A sikeresen megszervezett nyári táborozás meghívottjai ezúttal főként ifjú temeriniak és az újvidéki Bogdan Suput művészeti középiskola tehetséges növendékei voltak, mintegy harmincan.

A Túlaborai tábor kisebb kapacitással, és egyelőre kifejezetten gyakorló-alkotói jelleggel működik. De most az a legfontosabb, hogy folytatása van: a *TAKT tovább él!*

Utóiratként:

FELHÍVÁS!!!

*Értesítjük, hogy Péter László kezdeményezésére egyesületünk elnöksége 2009. február 3-ai ülésén úgy döntött, megszervezzük a **VETERÁN TAKTOSOK találkozóját**, melynek kezdete terveink szerint folyó év július 25-én lenne, két nappal a 30. TAKT hivatalos kezdete előtt.*

A résztvevők számára e két napra a következőket fogjuk biztosítani:

Július 25-én ebéd és vacsora. Másnap, július 26-án reggeli és ebéd. Elszállásolás a Hevér tanyán sátoztáborban, alternatíva: vendégházi elszállásolás, azonban utóbbinak a költségeit a résztvevő fedezi.

A későbbiekben pontosítandó program eseményeinek színhelyei a TEMERINI TÁJHÁZ, a LUKIJAN MUŠICKI galéria, valamint a Szőreg közeli HEVÉR TANYA lennének. A tanyára és vissza való szállítás biztosított.

Amennyiben lesz érdeklődés, a résztvevő alkotók által előre eljuttatott, vagy az első napon személyesen átadott munkáiból július 26-án, vasárnap kiállítás nyílna. A katalógizálást az előre, elektronikus vagy hagyományos úton eljuttatott adatok alapján

végeznénk. Esedékes e kiállítás anyagának még néhány vajdasági városban való prezentálása.

Üdvözlettel a TAKT elnöksége nevében:

Ádám István elnök s.k.

ELÉRHETŐSÉGEINK: Jánosi László

nossy@stcable.co.yu

21235 Temerin, I. L. Ribar u. 1.

Tel: (381) 21-840-123

MÉG EGY FELHÍVÁS

Kedves TAKT-osok, régi és újabb „fegyvertársak”!

Rohamosan közeleg a találkozó ideje, és még mindig nem állt össze a csapat. Eddig maroknyian jelezték részvételi szándékukat Jánosi Lacinak. e-mail: (nossy@stcable.co.yu). Alakul, de még foghíjas a régi gárda...

Arra kérünk minden ízig-vérig veterán TAKT-ost, tisztelje meg újra társaságunkat, régi barátait egy nagy rábólintással erre a megismételhetetlen találkozóra, és ha török, ha szakad, próbáljon eljönni Temerinbe július 25-én és 26-án. Tartozunk ennyivel a TAKT-nak, tartozunk Temerinnek, tartozunk Hevér János emlékének is. Legyünk elegen, és legyünk sokan újra.
És, ha Isten velünk, ki ellenünk?

Barátsággal üdv. Péter Laci

Közönség

Ács József

Hevér János

Sziveri János

A szerkesztőség gratulációja